

nieuwe boeken, verslagen e.d.

Bouwwormen bij vogels

Dit boek is een vertaling uit het Engels van een bijzonder boek, namelijk over de bouwwormen van vogelnesten waarover voor zover ik weet nimmer eerder zo samenvattend is geschreven. Het is goed van de uitgever om aan de Nederlandse vertaling een „tengeleide” toe te voegen waarin de lezer nog eens extra wordt herinnerd aan de kwetsbaarheid van vogelnesten en jonge vogels, de vogelfotografie en de Vogelwet 1936. De auteur heeft zijn boek ingedeeld in 14 hoofdstukken 'Wat is een nest?', 'Eenvoudige nesten', 'Kormvormige nesten', 'Gesloten nesten', 'Hangende of geweven nesten', 'Nesten van modder', 'Nesten op de grond', 'Nesten in holen', 'Nesten op het water', 'Koloniebroeders en broedsamenwerking', 'Eetbare nesten', 'Heuvelbouwers' en 'Parasieten', waarbij voorbeelden van nestbouw van vogelsoorten uit de gehele wereld zijn aangehaald. Een foto van een Bosruiter broedend in een boomnest spreekt erg tot onze verbeelding en voor de foto van de Waaiersaartrietzanger bij het nest zal helaas wel wat aan de begroeiing rond het nest veranderd moeten zijn. Dit overigens met veel zorg uitgegeven boek zal, naar wij hopen, velen een beter begrip geven over de kwetsbaarheid van vogels in de broedtijd en het enorme werk en vakmanschap waarmee de meest uiteenlopende modellen van vogelnesten, aangepast aan hun omstandigheden, worden gebouwd.

Peter Goodfellow: *Bouwwormen bij vogels*. 168 pag., 11 kleurenfoto's, 81 zwart-wit foto's, ruim 20 pentekeningen van C. J. F. Coombs. Vertaald door Leo Beuger (1978). Originele titel 'Birds as Builders'. Uitg. Meulenhoff Informatief bv., Amsterdam. Prijs f 29,50.

Dieren als bouwmeesters

Karl von Frisch, de man die samen met prof. dr. N. Tinbergen en prof. dr. K. Lorenz, de Nobelprijs ontving voor zijn onderzoek naar de taal en het sociale gedrag van de Honingbij heeft behalve veel en goede boeken over dit onderwerp meer gepubliceerd.

Onder andere is bekend 'Du und das Leben', een in de goede zin populair boek over dierfysiologie. Het is ooit eens vertaald verschenen in de Prisma-Pocket serie. Op aandrang van een hem bevriend uitgeversechtpaar Wolff (Ullstein Verlag) heeft hij ook een boek geschreven over 'Tiere als Baumeister'. Dit naar aanleiding van het grote aantal gegevens dat hij, reeds als jongen, over vogelnesten had verzameld. Uiteraard komen de sociale insecten in dit boek uitvoerig aan de orde. Maar ook het gedeelte over vogels is de moeite waard (bladz. 179 t/m 254 van de bijna 300 bladz.). De foto's in dit boek zijn van onder andere Heinz Sielmann en E. Schuhmacher. Omdat vogelliefhebbers al-

licht niet op dit boek zullen 'vallen', dacht ik er goed aan te doen, ook op deze plaats er de aandacht op te vestigen!

● J. J. Pettinga, Krijtstraat 24, 5066 BH Moergestel.

Karl von Frisch (1974): *Tiere als Baumeister*. 310 pag., 114 foto's en tekeningen. Uitg. Verlag Ullstein GmbH, Frankfurt.

Jachtmethode brengt verstoring in het eco-systeem

In dit boekje neemt de auteur, Walther van Es, de jachtmethoden op de korrel. De beste natuurbeschermers, schrijft Van Es, is nog altijd hij die er met zijn handen afblijft. Het nut van zogenaamde 'schadelijke' dieren (thans 'overig wild' genoemd) wordt beschreven en aan die feiten zouden nog wel wat harde feiten toegevoegd kunnen worden! Verder gaat hij in op de wijziging in de Jachtwet, de commercie in de jacht, nieuwe Jachtwet als oplossing, jagerterminologie en wijziging van de Jachtwet 1954. De schrijver roept elke vereniging op, die zich beweegt op het gebied van natuurbescherming om een bepaling in de statuten op te nemen hoe men tegenover het huidige jachtsysteem staat, zodat ieder verenigingslid voor zichzelf kan uitmaken of deze de betreffende organisatie financieel of daadwerkelijk kan blijven steunen. Een eenvoudig, voor iedereen begrijpelijk, verhaal waaruit elkeen zelf zijn oordeel kan bepalen. Vele kwesties zouden dieper uitgespit kunnen zijn en veel van het besprokene lokt nadere discussie uit. Stond de auteur aanvankelijk sympathiek tegenover de jacht, thans is hij de mening toegedaan dat het zo niet kan voortduren met de huidige jachtpraktijken.

Walther van Es: *Jachtmethode brengt verstoring in het ECO-systeem*. 110 pag., illustraties van R. de Waal, voorwoord van I. M. de Klerk, council member van de World Federation for the Protection of Animals (1978). Uitg. Helmer Reklame, postbus 3315, 4800 DH Breda. Prijs f 14,95. Ook bestelbaar door storting van f 17,05 (incl. verzendkosten) op giro 1 677 9 7 tnv Drukkerij Uitgeverij Helmer Reklame, Breda.

Anatomie der Vögel

In dit, uit het Engels vertaalde en aangevulde, boek worden de grondbeginselen en vergelijkende aspecten behandeld van alle belangrijke orgaan-systemen der vogels. Uitvoerig worden daarbij de systemen besproken waarover de kennis nog niet zo verbreid is (bijvoorbeeld het ingewanden- en centraal zenuwstelsel). Om te vermijden dat de vogel niet geïsoleerd wordt van andere gewervelde dieren zijn op verscheidene plaatsen vergelijkingen gemaakt. De anatomie van de kip staat op de voorgrond, omdat deze het best onderzocht is. In deze Duitse uitgave werd een hoofdstuk over het bloed uit het werk

'Nutz- und Ziergeflügel' toegevoegd. Dit leerboek is in de eerste plaats geschikt voor studenten in de agrarische wetenschappen, de agrarische biologie en de biologie. Tekst en afbeeldingen zijn echter zodanig samengesteld dat het boek voor mensen in de praktijk, kwekers en vogelliefhebbers als introductie en naslagwerk gebruikt kan worden. Eveneens kan het voor dieper geïnteresseerde houders van vogelrevalidatie-centra van nut zijn.

A. S. King & J. McLelland: Anatomie der Vögel. Grundzüge und vergleichende Aspekte, 231 pag., 66 afbeeldingen. Serie Uni-Taschenbücher 790. Uit het Engels vertaald door M. Brosi en bewerkt door K. Loeffler (1978). Uitg. Eugen Ulmer, Stuttgart. Prijs DM 19.80.

Colloquium over bescherming van cultures tegen Spreeuwen, duiven en mussen

Van 18-20 oktober 1977 werd te Jouy-en-Josas, Frankrijk een colloquium gehouden door de Organisation Européenne et Méditerranéenne pour la Protection des Plantes, OEPP (European and Mediterranean Plant Protection Organization, EPPO). De voordrachten zijn samengevat in 'Revue Phytosanitaire' (Plant Health Newsletter), série B, no. 84, gestencild, 229 pagina's. Tijdens dit colloquium werd onder meer gesproken over schade van Spreeuwen en duiven in Frankrijk, vogelschade aan fruitbomen in Finland, problemen bij Spreeuwen, mussen en duiven in Joegoslavië, mussen-populaties op Malta, vogelschade-problemen in Canada, een vleugelmerkten voor Spreeuwen, onderzoekingen aan Spreeuwen in Frankrijk, bescherming van de Californische landbouw tegen vogels, en over een nieuw soort net om grote oppervlakten tegen vogels af te dekken. Voor Nederland werd de voordracht 'Legal Aspects of Bird Control in the Netherlands' (Aspects légaux de la lutte contre les oiseaux aux Pays-Bas) gehouden door dr. W. J. Doude van Troostwijk. Voor de actieve vogelbeschermers is het van veel belang kennis te nemen van de samenvatting van bovengenoemd colloquium.

Natuurbeschermingseducatie

De Commissie voor Natuurbeschermingseducatie, ingesteld in 1951 — zij het dan onder een andere naam — richtte zich vooral op het onderwijs. Na de instelling van het ministerie van CRM in 1965 werd de commissie een advieslichaam van de minister en breidde zij haar belangstellingsfeer aanzienlijk uit. Bij de voorlichtingsdienst van het ministerie is een vrouwblad verschenen waarin de uitgangspunten, de doelstellingen, de werkwijze en de samenstelling van de commissie in het kort worden uiteengezet. Het vrouwblad is op schriftelijke aanvraag gratis verkrijgbaar bij de secretaris van de commissie, ministerie van CRM, hoofdafdeling Musea, postbus 5406, 2280 HK Rijswijk.

Ganzen op 7500 meter hoogte

In het zojuist verschenen boek 'Annapurna, 8091 meter. Nederlandse klimmers in de Himalaya' door Xander Verrijn Stuart (uitg. Unieboek bv, Bussum, prijs f 49,50), over de Nederlandse expeditie naar de 8091 meter hoge Annapurna-kruin lezen wij op pagina 167 onder de datum: donderdag 6 oktober 1977: 'Hé kikkers', roept Henk, 'luister, het dal zit vol kikkers!' 'Flauwekul! Dat kan niet...' Maar we moeten toegeven dat het net zo klinkt. En dan zien we ze, boven ons. Honderden ganzen komen in formatie op de Annapurna af, luid snaterend. Tchalung, noemen de sherpa's ze, die brengen de kou! Nogal wiedes, het zijn trekvogels, die 's zomers in Tibet leven en nu naar India vliegen om er de winter door te brengen. Voor ons lijkt het of ze op de top afstevenen en er achteloos overheen wippen (in werkelijkheid op ca. 7500 meter hoogte erlangs trekken). Zaten wij maar even hoog. Later komen nog twee vluchten over'. Op pagina 168 is een foto afgedrukt waarop wij zo'n 160 overvliegende ganzen zien afgebeeld, op 7500 meter hoogte! Misschien is er nog eens achter te komen welke soort het hier betrof.

Broedvogelinventarisatie ruilverkaveling 'Twello' Noord

De Vogelwerkgroep 'Oost-Veluwe' gaf in maart 1978 een gestencild rapport van 29 pagina's uit van een 'Broedvogelinventarisatie ruilverkaveling 'Twello' noordelijk gedeelte'. Het betreft hier een weidevogelinventarisatie van een gebied van 3450 ha, waarvan 1900 ha binnen de ruilverkavelingsgrens valt. Zo'n inventarisatie wordt waardevoller als dit jarenlang herhaald wordt. Het betreft hier de Kievit, Scholekster, Watersnip, Tureluur, Wulp en Grutto. De territoria worden op kaartjes aangegeven. Enkele gebieden zijn 'beschermd weidevogelgebied' geworden. Het verslag telt 10 pagina's.

De resterende pagina's geven het verslag 'Intensieve broedvogelinventarisatie 1977' door Ben Keizer en Hans Vlottes weer. Dit gebied beslaat 965 ha waar in het totaal 61 vogelsoorten in 1368 broedparen werden geteld, waaronder Slobeend, Kuifeend, Watersnip, Steenuil (20!), Bosrietzanger (15), Grasmus (12), Braamsluiper (6) en Wielewaal (2). Aan het eind van het rapport worden mogelijke avifaunistische invloeden ten gevolge van de ruilverkaveling naar voren gebracht. Het verslag telt 18 gestencilde pagina's.

Nadere inlichtingen bij: Harm Keizer, Kwartelweg 14, 7331 LX Apeldoorn, 055-231 530.

Ortolaan verval

Op pag. 44 van het vorige nummer wordt ook de Ortolaan vermeld bij het lijstje vogels welke in één of enkele lidstaten bejaagd zou mogen worden. Dit is onjuist. Deze soort verval bij dit lijstje!

Het Koninkrijk der Zangers van Lekturama

Onlangs kreeg ik een vogelboek in handen van de uitgeverij Lekturama (U weet wel: Hilledijk, Rotterdam). Het is deel 5 van de serie 'Geheimen der Dierenwereld' uit de Lekturama Encyclopedie en het heet 'Het Koninkrijk der Zangers'. Het boek is oorspronkelijk Italiaans (gezien het Italiaanse copyright). Jaar van uitgave, schrijver en vertaler zijn niet vermeld, evenmin als de oorspronkelijke titel.

Na een algemeen gedeelte over lichaamsbouw en levensverrichtingen, behandelt het boek diverse groepen zangvogels (ook uilen) en van iedere groep een aantal soorten. Het geheel is rijk geïllustreerd met kleurenfoto's en voorts een serie (krijt)tekeningen waarin zonder moeite de aquarellen van R. T. Peterson's Vogelgids te herkennen zijn.

Het gehele boek munt uit in enkele eigenschappen: ondeskundigheid (zowel van de schrijver als van de vertaler), onlogica en het tot uiting komen van een zeer tendentieuze mentaliteit wat betreft vogelbescherming. Bij minstens de helft van de behandelde soorten worden opmerkingen gemaakt over de wijze van vangen en de mogelijkheden om de soort in een kooi te houden. De vertaler heeft, bij de vertaling van de soortnamen, geen gebruik gemaakt van een degelijk Nederlands vogelboek, gezien de vele foute en niet bestaande Nederlandse namen.

De kwaliteit van het boek kan het best geïllustreerd worden aan de hand van enkele citaten:

'Het feit dat vogels warmbloedig zijn, is erg belangrijk, want in welke streken ze zich ook bevinden, ze zijn geheel onafhankelijk van de omgeving. . . . 2 zinnen verder: Omdat vogels hun lichaamstemperatuur constant moeten houden, gaan ze trekken: de vogeltrek' (pag. 19).

(over de kwikstaart en de pieper): 'Deze vogeltjes worden zwaar bedreigd door roofvogels en ze kunnen zich slechts handhaven doordat ze zich in groten getale voortplanten' (pag. 64).

'Veel mensen houden kwikstaartjes in kooien. Ze bieden een bekoorlijke aanblik. Hun zang is misschien niet zo melodieus, maar toch zeker niet hinderlijk' (pag. 65).

'Door hun grote aantal brengen de leeuweriken veel schade toe aan de graangewassen. In verschillende landen worden leeuweriken gegeten en zo ontstaat er een zeker evenwicht' (pag. 67).

'De leeuweriken hebben een interessante manier van vliegen. Wanneer ze haast hebben, beschrijven ze grote cirkels in de lucht' (pag. 68).

Gedurende de wintermaanden leven de leeuweriken op de Canarische Eilanden, in een groot gedeelte van Midden-Azië en zelfs in China en Noord-India. We moeten ons er dus niet over verwonderen, dat ondanks het feit dat men ieder jaar zoveel leeuweriken doodt, ze toch niet in aantal afnemen.'

'Vaak vallen zwermen koolmezen kleine dieren of vogels aan. Ze proberen dan een gat in de kop van deze dieren te pikken om hun hersenen te kunnen eten' (pag. 117).

'Er bestaan maar weinig vogels, die zich zo goed kunnen aanpassen aan het leven in een kooitje als de heggemus. Als ze zijn gevangen, bekijken ze aandachtig en nieuwsgierig hun kooi en leggen zich dan bij hun lot neer' (pag. 134).

'De merels, die de winter in de stad doorbrengen, wennen al gauw aan het voedsel, dat ze daar vinden, zoals restjes rauw of gekookt vlees. Wanneer de lente aanbreekt en ze naar de bossen terugkeren, zoeken ze wanhopig naar iets, dat op vlees lijkt. Vaak eten deze merels dan de pasgeboren vogeltjes van andere zangvogels' (pag. 139-140).

(over de Zwartkop): 'Het middelpunt van hun verspreidingsgebied is de streek rond de Middellandse Zee, maar door hun grote aantal zijn vele zwartkoppen gedwongen zich over Europa te verspreiden' (pag. 152).

'In de zangkunst wordt de zwartkop alleen overtroffen door de nachtegaal, die men door zijn gewillige aard gemakkelijker gevangen kan houden' (pag. 154).

(over de Kleine Karekiet): 'Hij komt voor in Europa, maar niet zo ver naar het noorden. Hij overwintert in Afrika, waar hij meestal ook zijn nest bouwt' (pag. 156).

'De hop is schuchter en voorzichtig, maar toont toch wel enig vertrouwen in de mens. Meestal is hij bang voor huisdieren en andere vogels. Als de hop bang is, verbergt hij zijn kop onder zijn vleugels en zijn staart, die hij dan uitgestrekt houdt. Hij zet dan ook zijn kuif op . . . ' (pag. 179).

'De scharrelaars hebben vaak een goede verstandhouding met andere soorten vogels, wat niet zo vaak voorkomt in de vogelwereld' (pag. 188).

' . . . alle koekoeken zijn wantrouwige, sluwe, gewiekste vogels' (pag. 222).

(over de Dwergooruil): 'In de lente, in de paartijd, is het gemakkelijk de mannetjes te vangen. Men hoeft alleen maar aan de voet van een boom met weinig bladeren te gaan staan en de kreet van een uil na te bootsen. De uilen komen dan in groten getale aanvliegen, waarna ze op de takken gaan zitten. Als er dan een uil door slaap wordt overmand, kan men hem – overdag – met de handen pakken. Zó wordt hij door het zonlicht verblind' (pag. 245).

'De sneeuwuil is zeer vraatzuchtig en maakt onbarmhartig jacht op kleine knaagdieren . . . Zijn vraatzucht drijft hem zelfs zover, dat hij een jager een getroffen prooi voor de neus probeert weg te halen. Hij stelt zich dan bloot aan het gevaar zelf getroffen te worden, maar dat weerhoudt hem niet.

Men maakt van die eigenschap wel gebruik om hem onder schot te krijgen. Men gooit een vogeltje in de lucht, waar de roofvogel zich onmiddellijk op stort. (pag. 247).

'Het schijnt dat de kerkuil handig vissen weet te vangen, op dezelfde manier als de visarend dat doet. Het is niet moeilijk een kerkuil in gevangenschap te houden, maar zijn nachtelijke leefgewoontes maken hem tot een weinig aangename gast' (pag. 251).

Je vraagt je af hoe het mogelijk is dat een dergelijk afschuwelijk boek in een land als Nederland kan verschijnen. Zo iets vraagt om actie tegen de uitgever, die het kennelijk alleen om het financiële gewin te doen is en zich niet bekommert over de inhoud van de boeken die hij uitgeeft.

• Han de Boer, Boterdiep W.Z. 4, Zuidwolde (Bedum), 05900-3599.

De Grote Times Wereldatlas

's Werelds allerbeste atlas is nu ook in het Nederlands verschenen. Reeds talloze ornithologen en vogelliefhebbers hadden de buitenlandse uitgave in huis, maar de kosten bleken voor velen het grote bezwaar. Voor het opzoeken van coördinaten van bijvoorbeeld terugmeldingen van geringde vogels is deze atlas onontbeerlijk. Alleen al het register bevat 200.000 namen op 218 pagina's die alle van coördinaten zijn voorzien. Een gigantisch werk. Niet minder dan 244 pagina's kaarten en meer dan 200 deelkaarten. De inleidende hoofdstukken bevatten 40 pagina's over bevolkingsaantallen, land- en zeeoppervlakten, de grootste steden, de hoogste bergen, de langste rivieren, vindplaatsen van economische mineralen, energiebronnen, en de handel. Boeiende hoofdstukken over klimatologie, voedselverbouwing, vulkanisme, aardbevingen, atmosfeer, drift der continenten, oorsprong van de aarde, oceanen, vegetatie. Kaarten van het heelal, het zonnestelsel, gegevens over planeten, sterrekaarten en een ruimtevaartoverzicht. De grote Times Wereldatlas is een standaardwerk dat zijn weerga niet kent. Het is een uniek bezit voor de vogelliefhebber, waar het hele gezin veel plezier aan kan beleven. Een uitgave waarvan men de aankoop nooit zal berouwen.

De Grote Times Wereldatlas. Nederlandstalige editie van The Times Atlas of the World. 228 pag. onder Nederlandse redactie van prof. dr. W. F. Heinmeijer, vertaling R. Zuurveen, vertaling kaarten A. H. van der Snee (1978). Uitg. Kluwer Algemene Boeken BV, Wageningen. Prijs f 229,50.

Deltas Vogels van Europa

Wat later dan waar velen van ons op hadden gerekend is het prachtige boek van Roger Arnhem over de vogels van Europa verschenen. Het bevat niet minder dan 257 kleurenfoto's van vogels in Europa, zonder dat daarbij opnamen bij het nest behoeften te worden gemaakt. Alleen al dáárom een uniek werk dat de tijd vór vooruit is. Niet alleen de vele prachtige kleurenfoto's van Nederlandse vogelfotografen vallen op, maar ook het prachtige fotografische werk van de zoon van de schrijver, Dominique Arnhem, moet hierbij genoemd worden. Naast elke kleurenfoto, waarvan er meestal 2 en soms 1 op de rechter pagina staat

afgebeeld, staan de gegevens over de betreffende soort vermeld met een verspreidingskaartje met bovendien de naam van de soort in vijf talen. De tekst bevat vele wetenswaardigheden over vogels die wij elders tevergeefs zullen zoeken. Deze is vaak gericht op de bescherming en het behoud van vogels. Door met een rood bolletje aan te geven welke vogelsoorten in aantal afnemen is bovendien een 'rode lijst' ontstaan. Bekijk de foto's van dit prachtige boek eens goed en het zou een uitdaging zijn om één van deze 257 kleurenfoto's beter te maken dan dat hierin is afgebeeld. Ik verzeker u dat u daar een hele kluit aan zult hebben, waarmee ik maar wil zeggen dat aan dit werk héél, héél veel uren van geduld en vakmanschap kleven welke nauwelijks is te evenaren. Roger Arnhem, vogelbeschermers van het eerste uur, heeft een vogelboek geproduceerd dat zonder veel omhaal begrijpelijk is voor elke leek en gemakkelijk geraadpleegd kan worden maar bovendien ook voor de vakman vele interessante gegevens verschaft. Het aantal broedparen van de Houtsnip voor Nederland moet 120 broedparen zijn, maar een boek zonder drukfoutjes zal nog moeten verschijnen. Voor de Nederlandse lezer moet bovendien vermeld worden dat enkele vogelsoorten tóch wel een totale bescherming genieten, waarvan het met niet zo veel woorden is genoemd. Het is een werk dat men steeds weer opneemt om er wat in na te slaan en daarom aanbevolen voor elke vogelliefhebber.

Roger Arnhem: Deltas Vogels van Europa. Deltas Informatie. Vertaling G. P. Buhr, bewerking Jaap Taapken. Voorwoord van Paul G eroudet, H. Franckx en Jaap Taapken, 288 pag., 257 kleurenfoto's en verspreidingskaartjes (1977). Uitg. Zuidnederlandse Uitgeverij, Aartselaar. Verkrijgbaar voor onze lezers door storting van f 39,50 (inclusief portokosten) op postgiro 1.389.425 tnv W. A. Werkman, Bellaertsstraat 16, 6721 WB Bennekom, met vermelding 'Vogels van Europa'.

Te huur

Voor beperkte kring in het zomerseizoen een eenzaam gelegen huisje te huur. Z.-Veluwe, bij het Planken Wambuis. Voor hen, die in alle eenvoud en rust in de natuur willen zijn. Brieven onder 790228 aan redactieadres van dit blad.
